

Hajerová Müllerová, L., & Slavík, J. (2020). *Modelování kurikula*. Západočeská univerzita v Plzni.

Posuzovaná publikace má charakter monografie zaměřené na odbornou problematiku oboru, která je v tomto případě věnovaná jednomu z nejkompexnějších pedagogických témat: kurikulu. Autoři pojímají kurikulum jako klíčový spojovací článek mezi vzdělávací teorií a praxí a mezi vzdělávací politikou státu a konkrétní vzdělávací činností jednotlivých škol i jednotlivých učitelů. Proto se jejich text věnuje teorii kurikula se zvláštním ohledem na české národní nebo školní vzdělávací programy a na reálnou vzdělávací praxi ve školách.

Proces modelování kurikula autoři pojímají jako klíčový prostředek pro udržování nebo zvyšování kvality výuky ve školách s oporou v teorii – v teorii obsahu, cílů, principů a rozhodujících faktorů vzdělávání. S ohledem na to věnují zvláštní pozornost teorii obsahové transformace, která umožňuje vysvětlovat vztahy mezi dynamickou tvůrčí stránkou kurikula realizovanou učiteli a žáky ve školní praxi a jeho relativně statickými podobami (textovými, resp. normativními). Tento přístup autorům dovoluje přistupovat ke kurikulu nejen z obecného pedagogického hlediska, ale také se zřetelem ke vzdělávacím oborům, resp. oborovým didaktikám.

Kompozice díla jako celku odpovídá autorskému záměru. V první kapitole je předloženo několik vcelku reprezentativních vymezení pojmu kurikulum (podle Walterové, Průchy, Maňáka a dalších au-

torů, vč. zahraničních). Jsou vybraná tak, aby alespoň v základním obrysu ilustrovala historický vývoj pojmu „kurikulum“, který postupem doby kromě vzdělávacího obsahu explicitně zahrnul také žákovskou zkušenost, čímž se sice příhodně obohatil, ale též znejasnil. Autoři navrhnou projasnit ho rozlišením tří aspektů vzdělávacího obsahu: subjektivního, intersubjektivního a objektivního. Tato kategorizace jim v teorii umožňuje propojit obsah žákovské (subjektivní) zkušenosti s obsahem sdíleným v kultuře prostřednictvím výuky (tj. prostřednictvím realizační formy kurikula). Aby pak mohli vysvětlit epistemické změny žákovské zkušenosti ve výuce, zavádějí rozlišení mezi (relativně) statickou formou kurikula (např. vzdělávací program, učebnice) a formou dynamickou („obsah v hlavě“, vzdělávací obsah v interakcích výuky). Tím propojují teorii kurikula s teorií transformace obsahu a získávají teoretickou oporu pro rozlišování různých způsobů existence kurikula v závislosti na jejich trvalosti a působnosti uvnitř vzdělávacího systému. V závěru kapitoly autoři prezentují vlastní přístup ke kurikulu – chápou je jako „obsah vzdělávání orientovaný vzdělávacími cíli, intencionálně (záměrně) nebo funkcionálně (nezáměrně) osvojovaný žáky v učebním prostředí a modelovaný i formálně zakotvený v kurikulárních dokumentech“ (s. 16 recenzovaného díla). Lze dovést, že podle autorů má v pojímání kurikula klíčový význam vzdělávací obsah.

Současně je patrné, že kurikulum nezužívá na kurikulární dokument – naopak, jak uvádějí, teprve tehdy, „vezmeme-li v úvahu jak relativně statickou stránku existence kurikula – kurikulární dokumenty, tak jeho stránku relativně dynamickou – modelování kurikula, získáme celkový náhled na kurikulum“ (tamtéž).

Podrobněji se o modelování a modelech kurikula píše v kapitole druhé. Autoři zde s odkazem na O’Neilovou chápou modely kurikula „jako nástroje, které pomáhají systematicky a transparentně mapovat a zdůvodňovat konkrétní postupy vyučování, učení ve vzdělávací realitě“ (cit. dílo, s. 20). Zdá se mi, že toto vymezení sice příhodně zaměřuje pozornost na úzký vztah mezi teorií a praxí, ale mohlo by pohled na kurikulum poněkud redukovat, a to v tom smyslu, že výslovně nezmiňuje tvorbu kurikula, resp. kurikulárních programů. Domnívám se, že autoři by mohli problematice vymezení modelů kurikula ve vazbě na tvorbu kurikula věnovat hlubší pozornost, např. v nějaké další publikaci. V kapitole jsou nicméně prezentovány i modely širší – např. Dittonův model kvality školy či obecný model edukace (podle Průchy) nebo model zdrojů obsahu podle Pařízka a Solfronka. Pro další výklad je důležité, že autoři v závěru prezentují model dimenzí kurikula (podle Maňáka), což jim umožňuje přemostit do druhé části knihy, která je strukturována do čtyř kapitol (kap. 3–6) probírajících organizační, ideovou (cílovou), obsahovou a metodickou dimenzi kurikula.

Organizační dimenzi kurikula je věnována třetí kapitola. Tato dimenze je tu chá-

pána v poměrně širokém záběru – prezentuje se zde konceptuální rámec vzdělávací politiky, v němž se vytváří podmínky pro tvorbu kurikula. Tematizují se zde modely kurikulární politiky – s důrazem na model decentralizovaný a participativní, zvažují se kurikulární výzvy společnosti vědění i význam kompetencí. Následně jsou rozebírány strategie české vzdělávací politiky z posledních tří dekad (Bílá kniha, Strategie 2020, Strategie 2030+), je podán výklad principů tvorby kurikula v ČR a jsou prezentovány kurikulární dokumenty. Text kapitoly je přehledný a obsahuje důležité informace. Je uzavřen pojednáním o tom, jak kurikulum vzniká (fundamentální, konstitutivní a realizovaný model kurikula podle Maňáka) a jak je projektováno, implementováno, realizováno, osvojováno a popř. revidováno (podle Průchy, Janíka et al. a dalších autorů).

Výklad dále pokračuje kapitolami o ideové (kap. 4), obsahové (kap. 5) a metodické (kap. 6) dimenzi kurikula. Pokud jde o ideovou dimenzi, těžiště spočívá v prezentaci cílů různé úrovně a různého druhu, řeší se role cílů (vč. klíčových kompetencí) v kurikulu i práce s cíli v přípravě na výuku. Vzhledem k tomu, že v autorském pojmání kurikula je prvořadý obsah, „jenž je cíli orientován“ (srov. kap. 1), autoři zdůrazňují těsnou provázanost vzdělávacího obsahu s cíli prostřednictvím odkazu na rozlišení subjektivních, intersubjektivních a objektivních aspektů obsahu a na spojení statické a dynamické složky kurikula. V této souvislosti vysvětlují (cit. dílo, s. 106): „vzdělávacích cílů je dosahováno tehdy, jestliže se *intersubjektivní*

podoba obsahu předepsaného v kurikulu, kterou žák má s porozuměním zvládnout, transformuje do obsahu *subjektivní* zkušenosti žáka a *objektivně* se projeví v jeho jednání. Z tohoto hlediska je možné vzdělávací cíl charakterizovat jako *způsob existence vzdělávacího obsahu v žákovských dispozicích* (znalostech, kompetencích atp.).“ To je v souladu se současným pojetím RVP pro ZŠ nebo gymnázia, kde je vzdělávací obsah charakterizován jakožto propojený celek očekávaných výsledků (výstupů) a učiva. Soustavnější výklad k tomu je uveden v kapitole 5. Ta je věnována vzdělávacím obsahům a výklad v ní je hlubší a analytičtější (ve srovnání s kap. 4, kde je těžiště v popisu a ve výčtech). Pátá kapitola klade důraz na roviny existence obsahu a na obsahové transformace a osobně ji považuji (vedle kap. 1) za těžiště celé publikace.

Metodická dimenze je následně popsána v kapitole 6, a to spíše stručně, což však má svůj důvod v tom, že téma realizace kurikula má být zpracováno v dalších publikacích širšího autorského kolektivu. Při výkladu metodické dimenze kurikula autoři zdůrazňují, že právě v ní se vzdělávací obsah „uvádí do pohybu“ (cit. dílo,

s. 163). Vrací se tak k dynamickému pojetí kurikula, k němuž se přihlásili v úvodu své publikace, a otevírají perspektivy dalšího rozpracování problematiky, k němuž se vyjadřují také v závěru.

Pokud bych měl zmínit, zda v knize něco postrádám, pak bych uvedl, že mi poněkud chybí podrobnější výklad problematiky „práce s kurikulem“ na úrovni školy a školních tříd. Nemám přitom na mysli jen metodický proces tvorby školních vzdělávacích programů, nýbrž docenění skutečnosti, že kurikulum je tím, co jednak vymezuje a jednak rozvíjí úlohu, cíle a obsah školy i školní výuky a také podmínky pro výuku. Ačkoli autoři této nejzákladnější praktické úrovni práce s kurikulem zde nevěnovali více pozornosti, připravili pro ni vhodné teoretické předpoklady zejména výše uvedeným rozlišením tří aspektů vzdělávacího obsahu a zavedením škálových přechodů mezi (relativně) statickými a dynamickými (realizačními) způsoby existence kurikula. Právě v propojení kurikulární a výukové (didaktické) stránky vidím přidanou hodnotu recenzované publikace a těším se na další tituly z dílny autorů a jejich kolektivu.

prof. PhDr. Mgr. Tomáš Janík, Ph.D.

Masarykova univerzita, Pedagogická fakulta, Institut výzkumu školního vzdělávání;

e-mail: tjanik@ped.muni.cz